

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich w sprawie produkcji, prezentowania i sprzedaży wyrobów tytoniowych i powiązanych wyrobów

COM(2012) 788 final – 2012/0366 (COD)

(2013/C 327/13)

Sprawozdawca: **RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO**

Dnia 15 stycznia 2013 r. Parlament Europejski i Rada, działając na podstawie art. 114 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowiły zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich w sprawie produkcji, prezentowania i sprzedaży wyrobów tytoniowych i powiązanych wyrobów

COM(2012) 788 final – 2012/0366 (COD).

Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 26 marca 2013 r.

Na 491. sesji plenarnej w dniach 10–11 lipca 2013 r. (posiedzenie z 11 lipca) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 173 do 52 – 2 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski

1.1 Podstawą prawną projektu legislacyjnego Komisji Europejskiej jest art. 114 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) ⁽¹⁾. W tym kontekście deklarowanym celem tego projektu aktu normatywnego jest zbliżenie ustawodawstwa mającego zastosowanie do wyrobów tytoniowych, aby czuwać nad prawidłowym funkcjonowaniem rynku wewnętrznego. W art. 3.9.1 uzasadnienia do wniosku dotyczącego dyrektywy wskazuje się, że wybór tej podstawy prawnej został potwierdzony przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w przypadku dyrektywy 2001/37/WE ⁽²⁾ i że w związku z tym ta sama podstawa prawna jest odpowiednia dla obecnego wniosku, w trosce o dążenie do wysokiego poziomu ochrony zdrowia ludności wobec ryzyka związanego z tytoniem.

1.2 Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) zasadniczo przyjmuje tę podstawę prawną z zadowoleniem, uważając, że jest ona właściwa w świetle celów wniosku, które Komitet w pełni podziela, szczególnie gdy chodzi o zapobieganie rozpoczynaniu palenia, zwłaszcza przez młodzież. EKES zauważa jednak, że w niektórych przypadkach, np. w Komisji Prawnej Parlamentu Europejskiego, podnoszone

były zastrzeżenia co do tej podstawy prawnej, mianowicie z uwagi na to, że cel można osiągnąć w wystarczającym stopniu za pośrednictwem państw członkowskich.

1.3 EKES w pełni zgadza się z Komisją Europejską, że prawo do zdrowia powinno mieć wartość nadrzędną wobec jakichkolwiek względów ekonomicznych. W tym kontekście EKES stanowczo popiera promowanie publicznych programów oraz kampanii edukacyjnych i uświadamiających na temat poważnych skutków zdrowotnych palenia. Jednakże nie jest oczywiste, że proponowane środki będą wspomagały stopniowe porzucenie nawyku palenia. Dlatego też EKES zaleca, by analizowany środek rozszerzyć w celu wyraźniejszego wskazania na znaczenie w wymiarze europejskim strategii edukacyjnych i doradczych w szkołach średnich, aby wszystkie dzieci lub młodzież mogły być prawidłowo, wszechstronnie i regularnie informowane o faktach dotyczących tytoniu i jego szkodliwych skutków, a także rakotwórczych skutków wystawienia na środowiskowy dym tytoniowy (ETS) ⁽³⁾.

1.4 Komitet uznaje, że w całej UE zagrożona będzie znacząca liczba miejsc pracy we wszystkich sektorach w łańcuchu wartości obejmującym rolnictwo, produkcję, pakowanie i sprzedaż detaliczną tytoniu i wyrobów tytoniowych. EKES wzywa do poświęcenia niezbędnej uwagi zapobieganiu tym zagrożeniom dla rynku pracy i zdecydowanie zaleca, by wykorzystano wszystkie dostępne rodzaje środków przejściowych i środków restrukturyzacji, w szczególności programy szkoleniowe dla pracowników oraz wsparcie naukowe, techniczne i innowacyjne dla przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych

⁽¹⁾ Artykuł 114 TFUE:

„1. Z zastrzeżeniem, że Traktaty nie stanowią inaczej, do urzeczywistnienia celów określonych w artykule 26 stosuje się następujące postanowienia. Parlament Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą i po konsultacji z Komitetem Ekonomiczno-Społecznym, przyjmują środki dotyczące zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich, które mają na celu ustanowienie i funkcjonowanie rynku wewnętrznego”.

⁽²⁾ Zob. sprawa C-491/01 *The Queen contra Secretary of State for Health, ex parte British American Tobacco (Investments) Ltd and Imperial Tobacco Ltd*.

⁽³⁾ Dz.U. C 128 z 18.5.2010, ss. 89–93.

wytwarzających nowe rodzaje produktów w celu zachowania stanowisk pracy. Należy zauważyć, że uprawa tytoniu przyczynia się do zatrudnienia na obszarach wiejskich. W państwach członkowskich najbardziej dotkniętych możliwą restrukturyzacją trzeba – zwłaszcza w kontekście obecnego kryzysu gospodarczego – efektywnie wykorzystywać fundusze spójności oraz fundusze strukturalne, a także fundusze regionalne i przeznaczone na badania i innowacje.

1.5 Istnieje ryzyko znaczącej utraty dochodów podatkowych nie tylko z powodu rozwoju nielegalnego handlu, lecz również z powodu spadku sprzedaży i cen. Obecnie w Unii Europejskiej od wyrobów tytoniowych pobiera się podatek w wysokości prawie 100 mld euro.

1.6 Znaczący wzrost nielegalnego handlu (przemytu i podrabiania) w ręku siatek przestępczych spowoduje spadek legalnej sprzedaży tytoniu i dochodów podatkowych od wyrobów tytoniowych, zagrozi bezpieczeństwu konsumentów z uwagi na brak kontroli zdrowotnych i kontroli jakości, a także ułatwi dostęp nieletnich do tytoniu. Co roku w Unii Europejskiej traci się dochody podatkowe w wysokości 10 mld euro⁽⁴⁾ (dane OLAF-u), co wynika z nielegalnego handlu. Obecnie sprzedaż tytoniu pochodzącego z przemytu w UE stanowi 10 %⁽⁵⁾ całej sprzedaży. EKES przyjmuje z zadowoleniem niedawne podpisanie protokołu na rzecz eliminacji nielegalnego handlu wyrobami tytoniowymi w kontekście Ramowej konwencji Światowej Organizacji Zdrowia o ograniczeniu użycia tytoniu, w którym zainteresowane strony są prośzone o wdrożenie skutecznych środków na rzecz wyeliminowania nielegalnej produkcji wyrobów tytoniowych i handlu nimi⁽⁶⁾.

1.7 Obecna wersja znacząco zmieni warunki wprowadzania na rynek tego produktu – który jest legalny, lecz wysoce regulowany – a także warunki konkurencji i niezbędnego funkcjonowania wolnego handlu. EKES uznaje obawy wyrażone w tym kontekście w niektórych ocenach skutków przeprowadzonych na szczeblu unijnym i międzynarodowym. Apeluje jednak także, by wziąć pod uwagę korzyści, jakich można oczekiwać zarówno pod względem ograniczenia kosztów opieki zdrowotnej, jak i poprawy zdrowia publicznego, mając na względzie, że obywatele europejscy mają prawo oczekiwać od Unii Europejskiej wysokiego poziomu ochrony zdrowia, zgodnie z art. 35 Karty praw podstawowych.

1.8 Pzyznanie Komisji szerokich uprawnień do dalszego rozwinięcia istotnych aspektów dyrektywy poprzez akty delegowane doprowadzi do naruszenia suwerennych kompetencji państw członkowskich, podważając tym samym zasadę pomocniczości. EKES nie może zaakceptować, by akty delegowane wykaczały poza treść art. 290 TFUE. Ponadto osiem parlamentów krajowych (dysponujących 14 głosami) odrzuciło (w ramach kontroli przestrzegania zasady pomocniczości) propozycję Komisji ze względu na naruszenie zasady pomocniczości⁽⁷⁾.

1.9 EKES popiera koncepcję ograniczenia ryzyka i w związku z tym wzywa Komisję do przedstawienia jasnej definicji oraz

odpowiednich ram prawnych dla „produktów o ograniczonym ryzyku”, dla których istnieją niepodważalne dowody naukowe na to, że stanowią one mniejsze ryzyko w porównaniu ze zwykłymi papierosami. W szczególności chodzi tu o produkty, które zawierają tytoń (a nie nikotynę chemiczną) i dlatego są objęte zakresem dyrektywy.

2. Wprowadzenie

2.1 EKES jest w pełni świadom różnych rodzajów ryzyka, jakie przedstawia tytoń dla zdrowia publicznego. Jak zauważono w punkcie 1 uzasadnienia wniosku dotyczącego dyrektywy, tytoń jest najczęstszą przyczyną przedwczesnej śmierci w UE, odpowiedzialną za prawie 700 tys. zgonów rocznie. W tym kontekście we wniosku kładzie się nacisk na godne pochwały cele, które EKES popiera, takie jak zapobieganie rozpoczynaniu palenia tytoniu, w szczególności wśród młodzieży, zważywszy że 70 % palących zaczyna palić przed 18. rokiem życia, a 94 % przed 25. rokiem życia, co podkreśla potrzebę przyjęcia środków skierowanych do dzieci i młodzieży⁽⁸⁾.

2.2 W tym kontekście EKES uważa, że przegląd dyrektywy jest absolutnie konieczny i że należy go przeprowadzić jak najszybciej. Jest on w rzeczywistości opóźniony o wiele lat, jakkolwiek Karta praw podstawowych Unii Europejskiej stanowi, że przy określaniu i urzeczywistnianiu wszystkich polityk i działań Unii zapewnia się wysoki poziom ochrony zdrowia ludzkiego. Nie budzi wątpliwości fakt, że prawo do zdrowia musi mieć wartość nadrzędną wobec jakichkolwiek względów ekonomicznych. Należy ponadto uwzględnić fakt, że w tych krajach, które przyjęły bardzo surowe przepisy dotyczące tytoniu, poziom jego spożycia niewiele się zmienił. Jest tak na przykład w Hiszpanii, gdzie – według niedawno opublikowanego sprawozdania Komisji Europejskiej w sprawie środowiska wolnego od dymu tytoniowego⁽⁹⁾ – w ostatnich 3 latach poziom spożycia spadł zaledwie o dwa punkty procentowe pomimo przyjęcia surowych przepisów. Jako uzupełnienie rozważanych środków EKES stanowczo popiera zatem promowanie publicznych programów i kampanii edukacyjnych i uświadamiających na temat poważnych skutków zdrowotnych palenia, uważając, że w perspektywie długoterminowej poprawią one skuteczność proponowanych środków w kontekście zdrowia publicznego, jakkolwiek pozostają pewne wątpliwości co do tego, czy ułatwią one pożądane stopniowe porzucenie nawyku palenia.

2.3 Niemniej projekt propozycji przeglądu dyrektywy 2001/37/WE w sprawie wyrobów tytoniowych przedstawiony przez Komisję Europejską w dniu 19 grudnia 2012 r. może mieć poważne konsekwencje dla zatrudnienia, gospodarki i dochodów podatkowych Unii Europejskiej, przecząc w ten sposób innym podstawowym celom Unii, takim jak pełne zatrudnienie i wzrost gospodarczy (art. 3 TUE), jeśli nie zostaną wprowadzone środki towarzyszące. W UE w sektorze tytoniowym zatrudnionych jest prawie 1,5 mln osób. Spośród nich 400 tys. to rolnicy, którzy zajmują się uprawą liści tytoniu, a 956 tys. miejsc pracy zależnych jest od sprzedaży detalicznej tytoniu⁽¹⁰⁾. Z drugiej strony co roku od wyrobów tytoniowych

⁽⁴⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_OLAF-11-5_en.htm?locale=EN.

⁽⁵⁾ *The European Tobacco Sector. An analysis of the socio-economic footprint* [Europejski sektor tytoniowy. Analiza skutków społeczno-gospodarczych], ekspertyza opracowana przez Nomisma, oraz notatka prasowa samej Komisji Europejskiej z 16 listopada 2012 r.

⁽⁶⁾ Tamże.

⁽⁷⁾ <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/dossier.do?code=COD&year=2012&number=0366&applNg=PL>.

⁽⁸⁾ Dz.U. C 351 z 15.11.2012, ss. 6–11.

⁽⁹⁾ *Report on the implementation of the Council Recommendation of 30 November 2009 on Smoke-free Environments* [Sprawozdanie z wdrożenia zalecenia Rady z 30 listopada 2009 r. w sprawie środowiska wolnego od dymu tytoniowego].

⁽¹⁰⁾ *The European Tobacco Sector. An analysis of the socio-economic footprint* [Europejski sektor tytoniowy. Analiza skutków społeczno-gospodarczych], ekspertyza opracowana przez Nomisma.

pobiera się podatek w wysokości prawie 100 mld euro i jest to sektor o dużym znaczeniu dla eksportu, gdyż jako jeden z nielicznych odnotowuje on dodatni bilans płatniczy zarówno na szczeblu europejskim, jak i w wielu państwach członkowskich. I tak, w 2010 r. całkowity eksport wyrobów tytoniowych pochodzących z Unii Europejskiej wyniósł ok. 55 tys. ton. Najwięcej pochodziło z Bułgarii (13 200), Grecji (11 200) i Francji (8 000). Ponadto tytoń jest produktem rolnym, który zapewnia 400 tys. miejsc pracy w Unii, głównie w regionach podupadających pozbawionych perspektyw. Statystyki UNITAB i COPA wskazują na to, że 96 % gospodarstw rolnych uprawiających tytoń to gospodarstwa rodzinne o średniej powierzchni upraw wynoszącej 0,5–3 ha ⁽¹¹⁾.

3. Uwagi ogólne

3.1 Wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie wyrobów tytoniowych przedstawiony przez Komisję Europejską dotyczy sześciu obszarów polityki:

- opakowań i etykietowania;
- składników;
- formatów;
- identyfikowalności i zabezpieczeń;
- transgranicznej sprzedaży na odległość;
- wyrobów tytoniowych bezdymnych i rozszerzenia zakresu wyrobów regulowanych.

Z tych sześciu obszarów trzy miałyby olbrzymi wpływ na zatrudnienie i dochody podatkowe państw członkowskich UE. W wypadku etykietowania, opakowań i składników we wniosku wprowadza się wymóg poszerzonych ostrzeżeń zdrowotnych, nieproporcjonalnych do tych, które stosuje się obecnie, co ogranicza format, smak i skład wyrobów tytoniowych. Na przykład wszystkie paczki papierosów będą musiały zawierać ostrzeżenia zdrowotne zarówno w formie tekstu, jak i wizerunków pokrywających 75 % powierzchni opakowania. Do tego dochodzą informacje zamieszczone na bokach opakowania (50 % po każdej stronie), obowiązkowa w niektórych państwach członkowskich banderola, komunikat o zakazie sprzedaży nieletnim, a także miejsce zarezerwowane na nowe środki gwarantujące śledzenie ruchu i identyfikowalność wyrobów tytoniowych. Oznacza to w rzeczywistości bardzo duże ograniczenie powierzchni na pokazanie zarejestrowanych zgodnie z prawem znaków towarowych. Jednocześnie paczki będą miały minimalną długość i szerokość, w związku z czym niektóre modele paczek znikną. Tak będzie na przykład w wypadku modelu skrzynkowego, bardzo popularnego w niektórych krajach, takich jak Grecja. Zniknie również najpopularniejszy model paczek stosowany w Portugalii. Ponadto taka zmiana opakowania, która nie opiera się na dowodach naukowych, może narazić

miejsca pracy w sektorze opakowań, który ma duże znaczenie w wielu krajach europejskich, na przykład w Niemczech, Polsce, Francji, Wielkiej Brytanii czy Austrii. Warto zauważyć, że wymogi minimalne dotyczące wysokości i szerokości wyrobów tytoniowych nie zostały uwzględnione w konsultacji publicznej ani w ocenie skutków. Zakazuje się ponadto sprzedaży papierosów o charakterystycznym aromacie i przedstawia się nową definicję „cygaretek”, która jest sprzeczna z przepisami podatkowymi UE obowiązującymi od nieco ponad roku ⁽¹²⁾.

3.2 W konsekwencji tych zmian, a także ustalenia, że wszystkie paczki papierosów mają mieć ten sam format i smak, cena będzie jedynym kryterium wyróżniającym marki, co spowoduje zubożenie łańcucha wartości całego sektora. Ze względu na to, że pozostanie ona jedynym kryterium konkurencyjności, nastąpi spadek cen, co doprowadzi – z jednej strony – do obniżenia dochodów podmiotów tego sektora i dochodów podatkowych państw, a z drugiej strony – do likwidacji miejsc pracy w tym sektorze.

3.3 Ta jedyna możliwość wyróżnienia produktów pod względem cen doprowadzi na przykład do tego, że wysokiej jakości tytoń uprawiany w Unii Europejskiej przestanie być atrakcyjny dla przedsiębiorstw prowadzących fabryki na terenie UE, gdyż jakość nie będzie już kryterium zakupu liści tytoniu, co wbrew stwierdzeniom Komisji w ocenie skutków będzie wiązało się z poważnym ryzykiem dla miejsc pracy uzależnionych od tych upraw. Obecnie w Unii Europejskiej zbiera się co roku 250 000 ton liści tytoniu. Włochy są największym producentem (89 000 ton), a zaraz po nich Bułgaria (41 056 ton), Hiszpania (38 400) i Grecja (24 240). To ogniwo łańcucha daje zatrudnienie 400 tys. osób, przy czym pod tym względem przoduje Bułgaria, gdyż 110 tys. osób zajmuje się w niej uprawą tytoniu, a zaraz po niej – Polska (75 100) i Włochy (59 300) ⁽¹³⁾.

3.4 Konsekwencją ujednoczenia formatów i smaków może być również wzrost przemytu tytoniu. Jeżeli wszystkie produkty staną się prawie identyczne, korzyści odniesie mafia, która będzie mogła z łatwością zaprojektować przemycane wyroby w oryginalnych formatach i smakach, do których są przyzwyczajeni konsumenci, by zaspokoić ich zapotrzebowanie za pośrednictwem nieregulowanych kanałów, nie płacąc ani jednego euro organom podatkowym państw członkowskich. Ponadto wyroby nie będą podlegać jakiegokolwiek kontroli jakości, co poważnie zagrazi bezpieczeństwu konsumentów.

3.5 Zgodnie z ostatnimi dostępnymi danymi, w wyniku nielegalnego handlu co roku w Unii Europejskiej traci się 10 mld euro z dochodów podatkowych od wyrobów tytoniowych. Obecnie sprzedaż tytoniu pochodzącego z przemytu stanowi w UE 10 % całkowitej sprzedaży ⁽¹⁴⁾. Dlatego też EKES z najwyższym zadowoleniem przyjmuje podpisanie w dniu 12 listopada 2012 r. Protokołu w sprawie likwidacji nielegalnego handlu wyrobami tytoniowymi w świetle Ramowej konwencji antytytoniowej Światowej Organizacji Zdrowia.

⁽¹¹⁾ DIVTOB: Diversification for Tobacco Growing Regions in the Southern European Union. Hohenheim University. Sixth Framework Programme funded European Research and Technological Development [Dywersyfikacja w uprawiających tytoń regionach południowej Unii Europejskiej. Uniwersytet w Hohenheim. Szósty Program Ramowy w zakresie Badań i Rozwoju Technologicznego].

⁽¹²⁾ Dyrektywa 2011/64/UE Rady z 21 czerwca 2011 r. w sprawie struktury oraz stawek akcyzy stosowanych do wyrobów tytoniowych, Dz.U. L 176 z 5.7.2011, ss. 24–36.

⁽¹³⁾ Zob. przypis 10.

⁽¹⁴⁾ Zob. przypis 5.

Został on wynegocjowany przez Komisję Europejską w imieniu UE i jej państw członkowskich, aby wezwać zainteresowane podmioty do podjęcia skutecznych środków na rzecz likwidacji nielegalnej produkcji i nielegalnego handlu wyrobami tytoniowymi⁽¹⁵⁾.

3.6 Oprócz utraty dochodów podatkowych wzrost nielegalnego handlu doprowadzi również do spadku sprzedaży tytoniu, co odbije się na całym łańcuchu wartości, lecz może mieć szczególnie wpływ na punkty sprzedaży detalicznej. W Unii Europejskiej niemal milion miejsc pracy jest pośrednio lub bezpośrednio zależnych od sprzedaży detalicznej tytoniu zarówno za pośrednictwem sklepów całodobowych i kiosków, jak i specjalistycznych punktów, takich jak sieci sprzedaży tytoniu i znaczków regulowanych i kontrolowanych przez poszczególne państwa członkowskie, tak jak we Francji, Włoszech, Hiszpanii i niedawno na Węgrzech. W samej Grecji od sprzedaży detalicznej tytoniu zależnych jest 40 tys. miejsc pracy⁽¹⁶⁾.

3.7 EKES uznaje potencjalne zagrożenie dla zatrudnienia we wszystkich segmentach łańcucha wartości całego sektora, obejmującego produkcję, pakowanie i sprzedaż detaliczną wyrobów tytoniowych i powiązanych wyrobów oraz na obszarach wiejskich, gdzie nie stworzono innych możliwości i gdzie dopłaty do produkcji w ramach WPR nie są już dostępne. Należy zauważyć, że uprawa tytoniu przyczynia się do zatrudnienia na obszarach wiejskich. EKES wzywa do poświęcenia niezbędnej uwagi minimalizowaniu tych zagrożeń dla rynku pracy i zdecydowanie zaleca, by w tym przypadku wykorzystano wszystkie dostępne rodzaje środków przejściowych i środków restrukturyzacji, a w szczególności programy szkoleniowe dla pracowników oraz wsparcie naukowe, techniczne i innowacyjne dla przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych, które wytwarzają nowe rodzaje produktów w celu utrzymania miejsc pracy. W państwach członkowskich najbardziej dotkniętych możliwą restrukturyzacją trzeba – zwłaszcza w kontekście obecnego kryzysu gospodarczego – efektywnie wykorzystywać fundusze spójności oraz fundusze strukturalne, a także fundusze regionalne i przeznaczone na badania i innowacje.

3.8 Podsumowując, EKES uznaje, że wniosek w sprawie dyrektywy może nieść ze sobą poważne zagrożenia. Jednak apeluje o wzięcie pod uwagę spodziewanych korzyści, zarówno pod względem zmniejszenia wydatków na ochronę zdrowia, jak i poprawy jej standardów, zważywszy, że obywatele europejscy mają prawo oczekiwać od Unii Europejskiej podwyższonego poziomu ochrony ludzkiego zdrowia zgodnie z art. 35 Karty praw podstawowych.

3.9 Ponadto wniosek dotyczący dyrektywy obejmuje szesnaście aktów delegowanych, które uprawniają Komisję Europejską do regulowania istotnych aspektów dyrektywy i podejmowania w ich sprawie decyzji, co wyraźnie wykluczono w art. 290 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej⁽¹⁷⁾. W ten sposób Radzie, Parlamentowi Europejskiemu i parlamentom krajowym nie pozostawia się prawie w ogóle marginesu działania w zakresie regulowania kluczowych aspektów dyrektywy.

4. Uwagi szczegółowe

4.1 Środki przedstawione we wniosku dotyczącym dyrektywy są bardzo restrykcyjne i opierają się na kryteriach mających na celu zmniejszenie atrakcyjności tytoniu, by zrealizować wytyczone cele zdrowotne. EKES zwraca ponadto uwagę na konieczność wdrażania planów i kampanii edukacyjnych skierowanych specjalnie do młodych ludzi w Europie. W tym względzie należy przypomnieć, że własne szacunki Komisji Europejskiej dotyczące skutków zdrowotnych tych środków mogą wydawać się bardzo mało ambitne (2 %). Ten stopniowy charakter pozwoli jednakże uniknąć poważnych i – co za tym idzie – potencjalnie nieproporcjonalnych szkód gospodarczych.

4.1.1 Umieszczenie ostrzeżeń zdrowotnych na 75 % obu płaszczyzn opakowania, a także nowych informacji pokrywających 50 % bocznej strony (art. 9) nie opiera się na niezaprzeczalnych podstawach naukowych. Podczas gdy analiza przeprowadzona przez Hammonda⁽¹⁸⁾ wykazała, że takie ostrzeżenia są skuteczne, to inne badania, np. badanie przeprowadzone przez Uniwersytet w Maastricht⁽¹⁹⁾ i amerykański Urząd ds. Żywności i Leków (FDA)⁽²⁰⁾ dowodzą wręcz przeciwnie, że umieszczenie graficznych ostrzeżeń zdrowotnych nie ma dużego wpływu na liczbę palaczy. Zgodnie z badaniem Eurobarometru przeprowadzonym przez samą Komisję Europejską⁽²¹⁾, 9 na 10 palaczy przyznaje, że duże ostrzeżenia zdrowotne nie skłaniają ich do porzucenia nałogu, a 7 na 10 uważa, że tego rodzaju środki nie przyczyniają się do zmniejszenia spożycia tytoniu przez nieletnich. Ponadto Federalny Sąd Apelacyjny USA stwierdził w niedawnym wyroku, że nie ma wystarczających dowodów dotyczących dużych graficznych ostrzeżeń zdrowotnych. Stwierdzono, że „brakuje jakichkolwiek dowodów na bezpośredni wpływ takich ostrzeżeń na rzeczywisty spadek liczby palaczy w krajach, w których się tych ostrzeżeń obecnie wymaga”, i dodano, że „siła dowodów nie jest wystarczająca”⁽²²⁾.

4.2 To nieproporcjonalne zwiększenie ostrzeżeń zdrowotnych doprowadzi ponadto do:

- jednostronnego odebrania należnych praw własności intelektualnej i przemysłowej producentów, którzy nie będą mogli używać swych zarejestrowanych znaków towarowych;

⁽¹⁸⁾ Hammond D., *Health warning messages on tobacco products: a review* [Ostrzeżenia zdrowotne na wyrobach tytoniowych: przegląd], Tobacco Control 2011; 20:327-3. Sambrook Research International, *A review of the science base to support the development of health warnings for tobacco packages* [Przegląd podstaw naukowych na poparcie rozwoju ostrzeżeń zdrowotnych na opakowaniach wyrobów tytoniowych], Newport: Sambrook Research International; 2009 (analiza opracowana przez Komisję Europejską).

⁽¹⁹⁾ <http://www.maastrichtuniversity.nl/web/Main/Sitewide/News1/SmokersWillNotBePutOff1.htm>.

⁽²⁰⁾ Nonnemaker J. et al., *Experimental Study of Graphic Cigarette Warning Labels: Final Results Report Prepared for Center for Tobacco Products, Food and Drug Administration* [Eksperymentalne badanie graficznych ostrzeżeń na opakowaniach papierosów: Wyniki końcowe sprawozdania opracowanego przez Centrum Wyrobów Tytoniowych FDA], Umowa nr HHSF-223-2009-10135G, grudzień 2010 r.

⁽²¹⁾ http://ec.europa.eu/health/tobacco/docs/eurobaro_attitudes_towards_tobacco_2012_en.pdf.

⁽²²⁾ RJ Reynolds Tobacco Company v Food & Drug Administration, United States Court of Appeals for the District of Columbia Circuit, August 2012.

⁽¹⁵⁾ Zob. przypis 5.

⁽¹⁶⁾ Zob. przypis 10.

⁽¹⁷⁾ Dz.U. nr 115 z 9/5/2008, s. 172.

według Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej⁽²³⁾ producenci mają prawo do korzystania ze swego zarejestrowanego znaku towarowego i do nadawania swym produktom indywidualnego charakteru;

- nowego ograniczenia konkurencji w sektorze, w którym i tak jest już mało możliwości wyróżnienia produktów;
- naruszenia podstawowych praw handlowych związanych nieodłącznie z jakąkolwiek legalną działalnością handlową;
- zahamowania wprowadzania na rynek nowych produktów;
- zaprzestania badań i starań na rzecz poprawy jakości oferowanych produktów. Arbitralnie ogranicza się wwóz nowych produktów nowej generacji, bez możliwości ustanowienia jasnych ram regulacyjnych służących analizie ograniczenia ryzyka, jakie mogą stwarzać te produkty dla ludności, co może również hamować tworzenie bogactwa i miejsc pracy związanych z innowacjami i badaniami w zakresie tych produktów. Ponadto nowe produkty o potencjalnie mniejszym ryzyku nie powinny być poddawane tym samym restrykcjom, które nakłada się na produkty tradycyjne.

4.3 To samo dotyczy ograniczenia składników w celu wyeliminowania smaków lub aromatów charakterystycznych (art. 6), co nie opiera się na dowodach naukowych, takich jak ograniczenie toksyczności lub właściwości uzależniających tychże składników, lecz na tak subiektywnym kryterium, jak zmniejszenie atrakcyjności tytoniu, i na subiektywnych stereotypach związanych z rodzajem tytoniu, jaki pali dana grupa wiekowa lub płeć. Równie subiektywny jest arbitralny zakaz – bez przytoczenia jakichkolwiek argumentów – niektórych formatów, takich jak cienkie papierosy typu „slim”, (coś czego nie uwzględniono w konsultacji publicznej ani ocenie skutków), papierosy krótkie, cała kategoria papierosów mentolowych, ustalenie minimalnego ciężaru opakowania do samodzielnego skręcania papierosów, standaryzacja formatu puszek zawierających tytoń do samodzielnego skręcania papierosów czy też wynalezienie nowej kategorii „cygaretek” niezgodnie z dyrektywą 2011/64/UE⁽²⁴⁾ obowiązującą od 1 stycznia 2011 r. Zakaz papierosów typu „slim” i papierosów mentolowych, które są bardzo popularne w niektórych krajach europejskich, doprowadziły do tego, że konsumenci nie mieli do nich dostępu i musieliby skorzystać z rynku papierosów pochodzących z przemytu, by je nabyć. Są to ponadto wyroby tytoniowe spożywane przede wszystkim przez dorosłych palaczy, w związku z czym w tym przypadku nie można zastosować argumentu, że chodzi o uniemożliwienie dostępu nieletnich do tytoniu. W konkretnym przypadku mentolu warto przypomnieć, że ten rodzaj tytoniu jest konsumowany głównie przez osoby dorosłe, a ponadto nie został zakazany przez kraje takie jak Stany Zjednoczone i Kanada, które posiadają rozwinięte prawo antytytoniowe zawierające bardzo konkretne przepisy

zakazujące niektórych składników. Dlatego też EKES proponuje, by zakaz stosowania mentolu został usunięty z wniosku dotyczącego dyrektywy.

4.3.1 Podsumowując, Komitet całkowicie zgadza się z propozycją Komisji, by zakazać nowych produktów na rynku o smaku gumy do żucia, pinacolady, mojito itp., zwanych papierosami smakowymi, które mogą być adresowane przede wszystkim do młodych konsumentów.

4.3.2 Nadmierne ograniczenie składników doprowadziłyby do ujednolicenia smaku, a co za tym idzie, uniemożliwi odróżnienie się od konkurentów, czego skutkiem będzie spadek inwestycji i liczby nowych wyrobów. Będzie to szkodliwe dla konsumentów, których wybór zostanie ograniczony.

4.4 EKES wzywa Komisję do przedstawienia jasnej definicji i odpowiednich ram prawnych dla „produktów o ograniczonym ryzyku”, dla których istnieją niezaprzeczalne dowody naukowe potwierdzające, że stanowią one mniejsze ryzyko w stosunku do zwykłych papierosów. Koncepcja ograniczonego ryzyka ma zastosowanie do produktów, które mogą zastępować tradycyjne papierosy, lecz które przedstawiają znacznie mniejsze ryzyko dla zdrowia, nie zaś do produktów pomagających rzucić palenie. Produkty zawierające tytoń (a nie nikotynę chemiczną) i tym samym objęte zakresem dyrektywy, powinny być wyraźnie zdefiniowane i uregulowane, co pozwoli na informowanie konsumentów o ich cechach.

4.5 Jednocześnie Komisja Europejska uwzględniła w swym wniosku dotyczącym dyrektywy środki mające na celu ograniczenie nielegalnego handlu tytoniem. Na przykład w art. 14 wniosku ustanowiła system śledzenia ruchu i pochodzenia, a także różne dodatkowe środki bezpieczeństwa, tak by w Unii Europejskiej sprzedawano wyłącznie wyroby spełniające wymogi dyrektywy. Będzie to stanowić nieproporcjonalne obciążenie finansowe i administracyjne, któremu wiele małych i średnich przedsiębiorstw nie będzie w stanie podołać, i nie tylko nie ograniczy to nielegalnego handlu, lecz nałoży również większe obciążenia administracyjne na państwa członkowskie prowadzące kontrolę. Ponadto system ten nie przyczyni się do powstrzymania przemytu i nielegalnego handlu, którym sprzyjać będą pozostałe środki przedstawione we wniosku dotyczącym dyrektywy. W tym kontekście EKES uważa, że postanowienia art. 14 wniosku dotyczącego dyrektywy powinny być dokładnie takie same, jak klauzule dotyczące monitorowania i identyfikacji w protokole w sprawie nielegalnego handlu, który został zawarty pod koniec zeszłego roku przez konferencję stron WHO⁽²⁵⁾.

4.6 Ponadto dyrektywa umożliwi Komisji Europejskiej regulację i zmianę – za pomocą szeregu aktów delegowanych – zasadniczych aspektów, takich jak, na przykład, poziomy dodatków, a także brzmienie, umiejscowienie i wielkość ostrzeżeń zdrowotnych. Nie zostawia się państwom członkowskim prawie żadnego marginesu działania w odniesieniu do regulacji dyrektywy, co jest równoznaczne z ekstremalnie wysokim poziomem

⁽²³⁾ Wyrok ETS z 17 października 1990 r. w sprawie C-10/89.

⁽²⁴⁾ Dyrektywa 2011/64/UE Rady z 21 czerwca 2011 r. w sprawie struktury oraz stawek akcyzy stosowanych do wyrobów tytoniowych, Dz.U. L 176 z 5.7.2011, ss. 24–36.

⁽²⁵⁾ [http://apps.who.int/gb/fctc/PDF/cop5/FCTC_COP5\(1\)-en.pdf](http://apps.who.int/gb/fctc/PDF/cop5/FCTC_COP5(1)-en.pdf).

interwencjonizmu, który jest rzadko stosowany w Unii Europejskiej i który narusza zasady pomocniczości i proporcjonalności, jak twierdzą parlamenty krajowe ośmiu państw członkowskich⁽²⁶⁾ (Włoch, Republiki Czeskiej, Grecji, Bułgarii, Danii, Portugalii, Rumunii i Szwecji). W wypadku Włoch parlament krajowy nie tylko zasygnalizował, że wniosek jest niezgodny z tymi zasadami, lecz podkreślił również, że niektóre z modeli papierosów objętych zakazem, takie jak cienkie papierosy typu „slim” lub papierosy zawierające niewiele substancji smolistych, mogą być przydatne w polityce mającej na celu zmniejszenie lub zaprzestanie spożycia tytoniu⁽²⁷⁾.

4.6.1 Na przykład artykuły 8, 9 i 11 wniosku dotyczącego dyrektywy umożliwiają Komisji Europejskiej zmianę brzmienia, wyglądu, układu, formatu i umiejscowienia ostrzeżeń zdrowotnych za pośrednictwem aktów delegowanych. W art. 6 zezwała się również Komisji na decydowanie – za pomocą aktów delegowanych – o składzie i maksymalnym poziomie dodatków.

4.6.2 W odniesieniu do **cygar, cygaretek i tytoniu fajkowego** wniosek dotyczący dyrektywy przewiduje ponadto automatyczną możliwość eliminacji pewnych wyłączeń ustanowionych w tekście w przypadku **istotnej zmiany okoliczności**, związanej ze wzrostem sprzedaży o przynajmniej 10 % w co najmniej 10 państwach członkowskich lub wzrostem liczby palących poniżej 25. roku życia o 5 %. Komisja nie zdaje sobie sprawy, że rynek tych produktów w 10 z 27 obecnych państw członkowskich jest niezwykle mały i że 10-procentowa zmiana mogłaby wystąpić bardzo łatwo. Podważa to sens tego środka i tworzy znaczącą niepewność prawną w tym podsektorze.

4.7 Chociaż w art. 290 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej przewidziano faktycznie przekazanie uprawnień za pośrednictwem aktów delegowanych, to muszą być one zgodne z szeregiem wymogów. Zatem przyjęcie aktu delegowanego jest możliwe wyłącznie w odniesieniu do innych niż istotne elementów aktu ustawodawczego. Nie jest tak w wypadku omawianego wniosku.

Bruksela, 11 lipca 2013 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Henri MALOSSE

⁽²⁶⁾ <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/dossier.do?code=COD&year=2012&number=0366&appLng=EN>.

⁽²⁷⁾ Opinia Komisji Spraw Społecznych parlamentu włoskiego w sprawie dokumentu Komisji Europejskiej COM(2012) 788 final.

ZAŁĄCZNIK

do opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Następujące poprawki, które uzyskały poparcie co najmniej jednej czwartej oddanych głosów, zostały odrzucone:

Kontropinia

Zastąpić cały tekst opinii w następujący sposób:

1. Wnioski

1.1 Podstawą prawną wniosku Komisji dotyczącego dyrektywy jest art. 114 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) (1). Celem tego wniosku jest zbliżenie ustawodawstw i innych przepisów prawnych mających zastosowanie do produkcji, prezentowania i sprzedaży wyrobów tytoniowych, aby zapewnić prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego. W pkt 3.9.1 uzasadnienia do wniosku wskazuje się, że wybór tej podstawy prawnej został potwierdzony przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w przypadku dyrektywy 2001/37/WE (2) i że w związku z tym ta sama podstawa prawna jest odpowiednia dla obecnego wniosku. Dlatego też celem dyrektywy z 2001 r. i obecnie proponowanej zmiany jest zapewnienie właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego, w trosce o dążenie do wysokiego poziomu ochrony zdrowia ludności przed zagrożeniami związanymi z tytoniem.

1.2 Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny uważa, że cel polegający na poprawie funkcjonowania rynku wewnętrznego uzasadnia silne poparcie dla tego wniosku, który daje także państwom członkowskim dodatkowy bodziec do podjęcia kroków uznanych za niezbędne i pożądane dla ochrony zdrowia ludzkiego oraz pozwala tym państwom na przyjęcie bardziej restrykcyjnych środków niż zawarte we wniosku.

1.3 EKES, zgodnie z tym, jak to uczynił w wielu poprzednich opiniach w sprawie zdrowia oraz powiązanych zagadnień, w pełni zgadza się z Komisją Europejską, że prawo do zdrowia powinno mieć wartość nadrzędną wobec jakichkolwiek względów ekonomicznych. EKES stanowczo popiera zatem promowanie publicznych programów oraz kampanii edukacyjnych i uświadamiających na temat poważnych skutków zdrowotnych palenia. Działania te powinny być prowadzone równoległe do różnych środków zaproponowanych w tym miejscu w celu ograniczenia czynników zachęcających młodzież do rozpoczynania palenia oraz w celu pomocy osobom już uzależnionym od nikotyny w porzuceniu nałogu. EKES zaleca, by wyraźnie wskazać na znaczenie w wymiarze europejskim strategii edukacyjnych i doradczych w szkołach średnich, aby wszystkie dzieci i młodzież mogły być prawidłowo, wszechstronnie i regularnie informowane o faktach dotyczących tytoniu i jego szkodliwych skutków, uzależnienia i innych problemów zdrowotnych związanych z nikotyną, a także rakotwórczych i innych skutków zdrowotnych wystawienia na bezpośredni i środowiskowy dym tytoniowy (3).

1.4 EKES zauważa także ryzyko likwidacji określonych miejsc pracy na obszarach wiejskich, gdzie nie stworzono innych możliwości zatrudnienia i gdzie dopłaty w ramach WPR związane z produkcją tytoniu nie są już dostępne. W takich przypadkach należy pilnie udostępnić pomoc przejściową, wraz ze wsparciem naukowym i technicznym na rzecz rozwoju alternatywnych, równie dochodowych, bardziej zrównoważonych, lepiej akceptowanych społecznie i mniej szkodliwych upraw oraz, o ile to możliwe, tworzenia miejsc pracy lepszej jakości. To samo odnosi się do wszystkich innych miejsc pracy w łańcuchu podaży zagrożonych w bezpośrednim wyniku omawianego wniosku. Wsparcie dla tworzenia miejsc pracy lepszej jakości jest w pełni uzasadnione i powinno się do niego zachęcać, o ile leży to w najlepiej pojętym interesie zdrowia publicznego.

1.5 We wszystkich przypadkach należy jednak uwzględnić główną korzyść, a mianowicie zapobieganie zgonom i chorobom wywołanym przez tytoń, których ofiarą padają zarówno menedżerowie, pracownicy oraz konsumenci, którzy już palą, jak i potencjalni palacze z różnych grup wiekowych i różnych sfer życia, którzy, o ile te środki zostaną przyjęte, od tej pory w mniejszym stopniu podlegać będą bezpośrednim komercyjnym zachętom do rozpoczęcia palenia. W analizie skutków Komisji mowa jest o korzyści netto dla gospodarki UE rzędu 4 mln EUR, zaoszczędzonych wydatkach na opiekę zdrowotną w wysokości 506 mln EUR oraz 16,8 mln lat ocalonego życia (4). Dzięki odpowiednim rozwiązaniom nowe miejsca pracy powinny powstać w wyniku realokacji środków w ramach UE i lepszemu wykorzystywaniu dochodów z podatków na poziomie krajowym.

1.6 EKES zauważa, że w UE pobiera się obecnie podatki od wyrobów tytoniowych w wysokości 100 mld EUR. Opodatkowanie tych wyrobów jest najskuteczniejszym i najbardziej ekonomicznym sposobem ograniczenia konsumpcji tytoniu, zwłaszcza wśród młodzieży i grup o niskich dochodach (czyli najsłabszych członków naszego społeczeństwa) (5). Badania wykazały, że cena wyrobów

(1) Artykuł 114 TFUE stanowi:

„1. Z zastrzeżeniem, że Traktaty nie stanowią inaczej, do urzeczywistnienia celów określonych w artykule 26 stosuje się następujące postanowienia. Parlament Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą i po konsultacji z Komitetem Ekonomiczno-Społecznym, przyjmują środki dotyczące zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich, które mają na celu ustanowienie i funkcjonowanie rynku wewnętrznego”.

(2) Zob. sprawa C-491/01 The Queen przeciwko Secretary of State for Health, ex parte British American Tobacco (Investments) Ltd i Imperial Tobacco Ltd.

(3) Dz.U. C 128 z 18.5.2010, ss. 89–93.

(4) Ocena skutków (http://ec.europa.eu/health/tobacco/docs/com_2012_788_ia_en.pdf).

(5) Stefan Callan, Smoke Free Partnership, Making Tobacco Tax Trendy Toolkit, 2012, s. 5, http://www.smokefreepartnership.eu/sites/sfp.ttp.eu/files/LV%20-%20Tax%20Toolkit_4.pdf.

tytoniowych jest trzecim najczęściej wymienianym przez palaczy powodem zerwania z nałogiem⁽⁶⁾. Zaoszczędzone pieniądze, których nie wydaje się już na wyroby tytoniowe, można przeznaczyć na zakup innych dóbr, od których także płaci się podatek. Należy również zauważyć, że z pobieranych obecnie podatków opłaca się opiekę zdrowotną osób, które zaczęły palić 50 lat temu, zaś osoby zaczynające palić dzisiaj będą potrzebowały takiej samej opieki za 50 lat. Obecne doświadczenia wskazują, że rządy państw członkowskich są w pełni świadome tego faktu i są w stanie nadal podnosić ten podatek pomimo spadającej konsumpcji i sprzedaży tytoniu w całej Europie. Nie ma powodu, aby omawiany wniosek miał zmienić ten stan rzeczy.

1.7 Aby zapobiec dalszemu wzrostowi nielegalnego handlu (tzn. przemytowi, podrabianiu, bezprawnemu kopiowaniu lub nielegalnemu produkowaniu towaru) będącego przedmiotem działań grup przestępczych, co stanowi największe zagrożenie zarówno dla zatrudnienia, jak i odprowadzania podatków w UE, EKES wzywa do podjęcia wszelkich niezbędnych środków w celu zapewnienia szybkiego i skutecznego zastosowania odpowiedniego ustawodawstwa we wszystkich państwach członkowskich. Należy przedstawiać, w porozumieniu z przemysłem tytoniowym, dalsze propozycje działań, które mogą ograniczyć podrabianie i przemyt oraz ułatwić identyfikację, np. poprzez umieszczenie w opakowaniach trudnych do skopiowania znaków identyfikacyjnych lub znaczników elektronicznych. EKES przyznaje, że przy zastosowaniu nowoczesnej technologii podrobienie prawie wszystkich towarów lub opakowań jest stosunkowo łatwe. Tak czy owak nie wydaje się, aby poświęcenie dodatkowego miejsca na odpowiednie ostrzeżenia zdrowotne mogło wywierać jakikolwiek istotny wpływ.

1.8 Oprócz przyznania Komisji szerokich uprawnień do dalszego rozwinięcia istotnych aspektów dyrektywy poprzez akty delegowane należy zagwarantować, iż decyzje podejmowane będą w sposób przejrzysty oraz zgodnie z interesem państw członkowskich. EKES podkreśla, że działania o wiążącym charakterze muszą być zgodne z art. 290 TFUE.

1.9 EKES zdecydowanie popiera koncepcję ograniczenia ryzyka i w związku z tym wzywa Komisję do przedstawienia jasnej definicji oraz odpowiednich ram prawnych dla „produktów o ograniczonym ryzyku”. Uwaga ta dotyczy w szczególności produktów, które zawierają tytoń o zmniejszonej zawartości nikotyny lub zawierają nikotynę, ale nie tytoń, i są objęte zakresem dyrektywy. EKES uznaje, że niektóre z nich mogą wyznaczać kierunek działania i można je nadal rozwijać w warunkach ścisłej kontroli w celu ograniczenia długofalowych niekorzystnych następstw palenia tytoniu będących konsekwencją uzależnienia od nikotyny.

2. Wprowadzenie

2.1 EKES jest w pełni świadom różnych rodzajów ryzyka, jakie tytoń we wszystkich swoich formach stanowi dla zdrowia publicznego. Jest on najczęstszą przyczyną przedwczesnej śmierci w UE, odpowiedzialną za prawie 700 tys. zgonów rocznie. Dlatego też we wniosku kładzie się nacisk na zapobieganie rozpoczynaniu palenia tytoniu, w szczególności wśród młodzieży i innych słabszych grup społecznych. We wniosku zauważa się, że 70 % palących zaczyna palić przed 18 rokiem życia, a 94 % przed 25 rokiem życia, co podkreśla potrzebę przyjęcia środków skierowanych do dzieci i młodzieży⁽⁷⁾.

2.2 W tym kontekście EKES uważa, że przegląd dyrektywy jest absolutnie konieczny i że należy go zatem jak najszybciej przeprowadzić. Zauważa, że w niektórych krajach poziom konsumpcji tytoniu pozostaje niezmiennie wysoki, nawet pomimo przyjęcia bardzo surowych przepisów antytytoniowych. Nie ulega także wątpliwości, że istniejące zakazy przyniosły znaczący spadek konsumpcji tytoniu w większości państw członkowskich. W Hiszpanii odnotowano w krótkim okresie spadek rzędu 2 %. Omawiany wniosek miałby przynieść podobne efekty w całej Europie. EKES stanowczo popiera promowanie publicznych programów i kampanii edukacyjnych i uświadamiających, które podkreślają poważne skutki zdrowotne palenia.

2.3 EKES zauważa, że wniosek wywołał zaniepokojenie konsekwencjami dla zatrudnienia, podatków i gospodarki całej Unii Europejskiej. Przemysł tytoniowy wskazał, że zatrudnia w UE prawie 1,5 mln osób, z których 400 tys. zajmuje się uprawą liści tytoniu. Dane statystyczne Komisji i inne źródła wskazują, że liczby te obejmują osoby pracujące w łańcuchu dostaw wyrobów tytoniowych na zasadzie zatrudnienia sezonowego, na czas określony i w niepełnym wymiarze czasu pracy. Uważa się, że liczba osób zatrudnionych bezpośrednio i wyłącznie np. przy uprawie tytoniu nie przekracza 100 tys. Wielkość produkcji wytwarzanej przez tych rolników stanowi ok. jednej czwartej tytoniu wykorzystywanego do produkcji i sprzedaży w Unii Europejskiej, natomiast reszta pochodzi z importu, głównie z USA. Pozostałe miejsca pracy, związane z opakowaniami, marketingiem, sprzedażą, usługami prawnymi, badaniami i dystrybucją nie powinny ucierpieć. Dlatego też niezrozumiałe jest dlaczego zaproponowane zmiany dotyczące opakowań gotowych produktów miałyby wywierać znaczący wpływ na obecny poziom zatrudnienia. Jeszcze mniej zrozumiałe jest, w jaki sposób można opisywać proponowane środki jako „niesprawdzone i nierokujące powodzenia” oraz „potencjalnie katastrofalne” dla przemysłu tytoniowego. Zdaniem EKES-u w obydwu przypadkach jest wręcz przeciwnie, a środki te będą miały użyteczny, cenny i proporcjonalny wpływ na zdrowie ludzkie, powodując jedynie niewielkie skutki w ogólnym wzroście i rentowności przemysłu. Faktycznie bowiem utrata nowej sprzedaży wśród młodzieży powinna być z nawiązką zrekompensowana ograniczeniem znacznie większej sprzedaży nielegalnej, z której korzyści czerpią wyłącznie zaangażowane w nią grupy przestępcze.

⁽⁶⁾ Komisja Europejska, Attitudes of Europeans Towards Tobacco, http://ec.europa.eu/health/tobacco/docs/eurobaro_attitudes_towards_tobacco_2012_en.pdf, s. 84.

⁽⁷⁾ Dz.U. C 351 z 15.11.2012, ss. 6–11.

2.4 Jednak uprawa tytoniu w UE tworzy miejsca pracy, głównie w regionach podupadających, gdzie do tej pory nie zapewniono wielu alternatyw. Obecnie, w sytuacji gdy nie są już dostępne dotacje WPR do produkcji liści tytoniu, pilnie potrzebne jest tymczasowe techniczne i finansowe wsparcie zachęcające do przejścia na mniej szkodliwe, a stabilniejsze i bardziej zrównoważone źródła dochodu. Te same uwagi odnoszą się do innych miejsc pracy w łańcuchu dostaw. O ile są one likwidowane w interesie społecznym, pomoc publiczna jest wyraźnie wskazana.

2.5 Wpływy z tytułu opodatkowania wyrobów tytoniowych wynoszą rocznie prawie 100 mld EUR. EKES zauważa, że jakkolwiek przyczynia się to do zrekompensovania kosztów opieki zdrowotnej na rzecz osób, które zaczęły palić 50 lub więcej lat temu, ten sam poziom opodatkowania będzie niezbędny za 50 lat, aby zapewnić opiekę osobom, które obecnie zaczynają nabywać i konsumować wyroby tytoniowe. Dlatego też zwiększenie podatków będzie miało zasadnicze znaczenie dla zrekompensovania spadku sprzedaży. Dostępne obecnie dane wskazują, że rządy państw członkowskich są świadome tej sytuacji i z powodzeniem mogą utrzymać a nawet zwiększyć ogólne przychody z opodatkowania pomimo odnotowanego w ostatnich latach spadku sprzedaży. Przykładowo w Zjednoczonym Królestwie, według niedawno opublikowanego sprawozdania wszystkich grup parlamentarnych w sprawie palenia i zdrowia (2013 r.)⁽⁸⁾ podczas gdy ceny stały się wyższe między 1992 r. a 2011 r., a podatek stanowił 75 % lub więcej całkowitej ceny detalicznej, sprzedaż papierosów spadła o 51 %, a dochody rządu z podatku wzrosły o 44 %. Odsetek dorosłych palaczy spadł z 27 % do 20 % w tym samym okresie.

2.6 Jakkolwiek większość wyrobów tytoniowych wytwarzanych w UE sprzedaje się klientom w ramach Unii, pewna ilość tych wyrobów stanowi przedmiot wywozu. Według danych przedstawionych przez przemysł tytoniowy w 2010 r. wielkość wywozu tych wyrobów osiągnęła 55 tys. ton, z przeznaczeniem głównie do krajów Afryki i Azji, gdzie oczekiwana długość życia jest, niestety, obecnie zbyt niska, by można było zaobserwować niekorzystny wpływ tych wyrobów dla zdrowia. W odpowiednim czasie, gdy inne problemy zostaną rozwiązane, a oczekiwana długość życia wzrośnie zgodnie z przewidywaniami, następstwa uzależnienia od nikotyny i konsumpcji tytoniu staną się bardziej zauważalne, tak jak ma to miejsce w przypadku innych „eksportowanych” chorób.

2.7 EKES zauważa w szczególności, że w przeciwieństwie do sytuacji opisanej powyżej, wraz ze wzrostem oczekiwanej długości życia i długości kariery zawodowej w bardziej rozwiniętych krajach UE, konsekwencje nikotynizmu staną się bardziej zauważalne w miejscu pracy i w społeczeństwie jako całości, a przez to staną się coraz poważniejszym i widoczniejszym problemem, z którym wiąże się zwiększona odpowiedzialność zarówno pracodawców, jak i organizacji pracodawców i pracowników. W obecnych czasach recesji, przedwczesna (i możliwa do uniknięcia) śmierć pracowników i utrata ich zarobków lub emerytur przyczyni się do problemów rodzin, które już walczą o finansowe przetrwanie.

2.8 EKES stwierdza, że jakkolwiek okres indukcji chorób nowotworowych będących następstwem palenia tytoniu pozostaje niezmienny, oczekiwana długość życia osób niepalących systematycznie wzrasta. W związku z tym skrócenie oczekiwanej długości życia będące wynikiem konsumpcji tytoniu przybiera na sile, gdyż jeszcze na początku XX wieku wynosiło ono zaledwie 2–3 lata, zaś w przypadku osób zaczynających palić obecnie lub w okresie, którego dotyczy wniosek, wzrosło ono do ok. 20–30 lat.

3. Uwagi ogólne

3.1 Wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie wyrobów tytoniowych przedstawiony przez Komisję Europejską dotyczy szeregu środków mających zapewnić właściwe funkcjonowanie rynku wewnętrznego, w tym działań zmierzających do ograniczenia nielegalnego handlu i osiągnięcia wysokiego poziomu ochrony zdrowia ludności przed zagrożeniami związanymi z paleniem tytoniu. Są one następujące:

- etykietowanie i opakowania;
- składniki;
- identyfikowalność i zabezpieczenia;
- transgraniczna sprzedaż na odległość oraz
- wyroby tytoniowe bezdymne i rozszerzenie zakresu wyrobów regulowanych.

3.2 W wypadku etykietowania, opakowań i składników we wniosku wprowadza się wymóg poszerzonych ostrzeżeń zdrowotnych z uwagi na poważne zagrożenia dla zdrowia, jakie stwarza konsumpcja tytoniu.

3.3 Wniosek zezwala producentom na dalsze stosowanie środków aromatyzujących mających zasadnicze znaczenie dla ich obecnych marek, ale ogranicza stosowanie dodatków niezwiązanych z tytoniem mających na celu wzrost sprzedaży, zwłaszcza wśród młodzieży. Wszystkie opakowania będą musiały zawierać ostrzeżenia zdrowotne zarówno w formie tekstu, jak i wizerunków pokrywających 75 % powierzchni opakowania. Do tego dochodzą nowe informacje umieszczone na bocznej stronie (50 % po każdej stronie), obowiązkowa w niektórych państwach członkowskich banderola, komunikat o zakazie sprzedaży nieletnim, a także miejsce zarezerwowane na nowe środki gwarantujące śledzenie ruchu i identyfikowalność wyrobów tytoniowych. Oznacza to ograniczenie powierzchni na pokazanie zarejestrowanych zgodnie z prawem znaków towarowych i innych związanych z marketingiem obrazów. Państwa członkowskie mogą wprowadzać całkowicie jednolite opakowania zgodnie ze swoją wolą, nie jest to jednak wymagane w omawianym wniosku. Obowiązywać będą także wymogi minimalne dotyczące wysokości i szerokości opakowań, co oznacza, że niektóre rodzaje opakowań, zwłaszcza

⁽⁸⁾ <http://www.ash.org.uk/APPGillicit2013>.

zaprojektowane pod kątem atrakcyjności dla młodych ludzi, przestaną być stosowane. Podobne środki wdrożono w USA w 2009 r., by chronić grupy docelowe dzieci i młodzieży. EKES popiera wszystkie te środki.

3.4 Będzie to wymagało zmian w projektach opakowań, lecz trudno jest dostrzec, dlaczego miałyby one mieć istotny wpływ na miejsca pracy w przemyśle opakowaniowym w takich krajach jak Niemcy, Polska, Francja, Republika Czeska i Austria. Oczekuje się, że podstawowa sprzedaż gotowych wyrobów tytoniowych we wszelkich formach pozostanie na poziomie zbliżonym do obecnego za sprawą stabilnego rynku, jaki tworzy obecnie około 150 mln uzależnionych od nikotyny odbiorców w całej UE. Należy jednak podkreślić możliwości uzyskania istotnych korzyści dla zdrowia publicznego, zarówno gospodarczych jak i, przede wszystkim, polegających na ograniczeniu ludzkiego cierpienia, oraz fakt, że byli palacze będą wydawać pieniądze gdzie indziej, a tym samym przyczyniać się do powstawania nowych miejsc pracy. Ocenia się, że roczne obciążenie gospodarki UE z tytułu konsumpcji tytoniu wynosi 517 mld EUR⁽⁹⁾. Na poziomie państw członkowskich całkowite koszty szacuje się na ok. 4,6 % PKB UE⁽¹⁰⁾. Obecnie Unia traci 25,3 mld EUR z tytułu kosztów leczenia chorób odtytoniowych i 8,3 mld EUR na skutek spadku wydajności pracy⁽¹¹⁾. Kwoty te są mniej więcej równoważne z zyskami przemysłu tytoniowego w całym łańcuchu dostaw (bez podatków), które wynoszą w sumie 35 mld EUR.

3.5 EKES zauważa, że koszty związane bezpośrednio z chorobami wynikającymi z używania nikotyny i wyrobów na bazie tytoniu są najlepszymi aktualnymi szacunkami realnych kosztów ponoszonych przez państwa członkowskie. Są one znacznie niższe niż teoretyczna „wartość ludzkiego życia” (1 milion EUR za każde życie stracone lub skrócone), którą Komisja stosowała w poprzednich ocenach skutków w kontekście uzasadnienia prawodawstwa i zrównoważenia oczekiwanych kosztów ponoszonych przez przedsiębiorstwa i inne podmioty. Jeżeli zastosuje się w tym miejscu tę znacznie większą liczbę, oczekiwane korzyści z przyjęcia tego wniosku wzrosłyby do 700 mld EUR, co przyćmiłoby wszelkie inne argumenty.

3.6 Należy także zauważyć, że nałóg palenia tytoniu i związane z nim nawyki nie przynoszą użytkownikom żadnych rzeczywistych korzyści społecznych lub gospodarczych poza łagodzeniem konsekwencji ich uzależnienia od nikotyny. W wyniku tego uzależnienia zaprzestanie palenia jest rzeczywiście trudnym i powolnym procesem. Niestety, nawet świadomość, że prawie połowa użytkowników („klientów”, „obywateli” i „osób ze słabszych grup społecznych”) umrze przedwcześnie w wyniku nałogu jest sama w sobie niewystarczająca do przezwyciężenia tego uzależnienia. Dlatego też należy ograniczyć wszelkie zachęty do rozpoczęcia palenia.

3.7 Wysoce nieprawdopodobne jest to, aby wprowadzone tu środki mogły wpłynąć na postawy obecnych dorosłych palaczy – i nie jest to też ich celem – lecz, jak wskazują doświadczenia z całego świata, powinny one jeszcze bardziej ograniczyć zachęty do rozpoczęcia palenia przez młodzież. Przede wszystkim zmniejszenie liczby palących znacznie ograniczy koszty ponoszone przez system opieki zdrowotnej, a z czasem uratuje wiele istnień ludzkich i zmniejszy cierpienie.

3.8 EKES zauważa, że wniosek nie prowadzi do wprowadzenia w pełni znormalizowanego opakowania, ze znormalizowanymi kolorami i czcionkami, tak jak to ma miejsce w Australii. Nie znikną poszczególne marki, które będzie można rozróżnić na podstawie nazw producentów i konkretnych smaków tytoniu. Wymóg jakości produktu pozostanie istotny, gdyż konsument będzie nadal informowany o producencie kupowanego wyrobu.

3.9 Nie ma przekonujących dowodów, że zmiany w zakresie przepisów dotyczących opakowań doprowadzą do wzrostu podrabiania lub przemytu wyrobów tytoniowych. Wprost przeciwnie, jeśli konsumenci uciekają się do produktów pochodzących z przemytu, to robią to z powodu ich dostępności i ceny⁽¹²⁾. Zgodnie z najnowszymi danymi udostępnionymi przez przemysł, w wyniku nielegalnego handlu co roku w Unii Europejskiej traci się 10 mld EUR z dochodów podatkowych od wyrobów tytoniowych. Obecnie sprzedaż tytoniu pochodzącego z przemytu stanowi w UE 10 % całkowitej sprzedaży⁽¹³⁾. Łatwo dostępne są dostawy spoza UE, głównie z Rosji i Chin. Wysoki popyt występuje w krajach borykających się z trudnościami gospodarczymi lub o wysokich podatkach na wyroby tytoniowe. Nielegalna sprzedaż zagraża zatrudnieniu w UE, obniża przychody z podatków dla rządów i obniża zyskowność legalnej sprzedaży. Dlatego też należy podejmować wszelkie możliwe wysiłki na rzecz ograniczenia przemytu tytoniu poprzez, na przykład, poprawę zabezpieczeń, wprowadzenie środków nadzoru i zapobiegania oraz poddanie wyrobów tytoniowych bardziej rygorystycznej kontroli jakości. Należy rozważyć zastosowanie wytłaczanych znaków identyfikacyjnych lub znaczników elektronicznych oprócz innych środków uzgodnionych już z przemysłem tytoniowym.

⁽⁹⁾ Ocena skutków, s. 15.

⁽¹⁰⁾ W analizie Komisji Europejskiej „A study on liability and the health costs of smoking” oszacowano ogólne koszty (zdrowie, spadek wydajności, życia ludzkie) w 2009 r. na 544 mld EUR, http://ec.europa.eu/health/tobacco/docs/com_2012_788_ia_en.pdf, s. 2.

⁽¹¹⁾ Ocena skutków opracowana przez Komisję.

⁽¹²⁾ Moodie C, Hastings G, Joossens L., Young adult smokers' perceptions of illicit tobacco and the possible impact of plain packaging on illicit tobacco purchasing behaviour. Eur J Public Health, pierwszy raz opublikowane on-line 26 marca 2011 r. doi:10.1093/eurpub/ckr038 [w:] Claims that Standardised Packaging Would Increase Illicit Trade are Untrue, Smoke Free Partnership, 10 września 2012 r., <http://www.smokefreepartnership.eu/response-to-tobacco-retailers>.

⁽¹³⁾ Zob. przypis 5.

3.10 Jakkolwiek byłby koszt realizacji omawianych propozycji, trzeba pamiętać, że całościowe korzyści w zakresie poprawy zdrowia publicznego, które mogą wynikać ze zmniejszenia spożycia tytoniu, są zdecydowanie większe. Badania pokazują bowiem, że rządy i pracodawcy, którzy podjęli kroki w celu wprowadzenia zakazu palenia w miejscu pracy, osiągnęli natychmiastowe skutki pozytywne w postaci wzrostu wydajności, a także spadku absencji, kosztów konserwacji i utrzymania pomieszczeń oraz kosztów opieki zdrowotnej i ubezpieczenia zdrowotnego⁽¹⁴⁾.

3.11 Ponadto wniosek przewiduje szesnaście aktów delegowanych, które uprawniają Komisję Europejską do regulowania konkretnych aspektów dyrektywy i podejmowania w ich sprawie decyzji, zgodnie z art. 290 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej⁽¹⁵⁾.

4. Uwagi szczegółowe

4.1 Dyrektywa w dalszym ciągu powinna koncentrować się na osiągnięciu celów dotyczących zarówno rynku wewnętrznego jak i zdrowia publicznego, wprowadzając zarówno środki długofalowe, jak i krótkofalowe. W tym względzie należy przypomnieć, że własne szacunki Komisji Europejskiej dotyczące skutków zdrowotnych tych środków zakładają zmniejszenie o 2 % liczby osób obecnie palących lub mogących zacząć palić. Celem dyrektywy jest w pierwszym rzędzie raczej ograniczenie wzrostu niż obniżenie obecnego poziomu konsumpcji tytoniu. Chociaż wyliczenie to wydaje się skromne, podany procent odzwierciedla rzeczywiste pozytywne efekty w wielu dziedzinach.

4.2 Osoby w wieku produkcyjnym, które zaprzestaną palenia (a także potencjalni palacze, którzy nie zaczęli palić) będą żyć dłużej, a więc w konsekwencji będą także dłużej aktywni w życiu zawodowym. Ocenia się, że obecnie osoby palące umierają o 14 lat wcześniej niż osoby, które nigdy nie paliły, w wyniku chorób i komplikacji wywołanych uzależnieniem od tytoniu. Wraz ze wzrostem ogólnej oczekiwanej długości życia, zwłaszcza w przypadku niepalących, wzrośnie też różnica w długości życia. Zmniejszenie konsumpcji tytoniu o 2 % oznacza 2 mln 400 tys. palaczy rzucających nałóg i 16,8 mln zyskanych lat życia. Przyniosłoby to zysk dla społeczeństwa w wysokości 10,3 mld EUR rocznie i ograniczyłoby roczne wydatki na ochronę zdrowia o 506 mln EUR. Natomiast korzyści wynikające z wyższej wydajności pracy, zmniejszenia absencji chorobowej pracowników i wcześniejszych emerytur oraz podobnych zjawisk wyniosłyby łącznie 165 mln EUR rocznie⁽¹⁶⁾.

4.3 Umieszczenie ostrzeżeń zdrowotnych na 75 % obu płaszczyzn opakowania, a także nowych informacji pokrywających 50 % bocznej strony (art. 9), to niektóre ze środków, które mają przyczynić się do zmniejszenia ogólnej liczby palaczy. Opakowania wyrobów tytoniowych należy zaprojektować tak, aby informacje o składzie wyrobów nie wprowadzały w błąd. Powinny one zatem uwzględniać jasne ostrzeżenia na temat zagrożeń dla zdrowia, również ryzyka przedwczesnej śmierci. Ostrzeżenia należy także umieszczać w punktach sprzedaży. Prowadzenie reklamy w punktach sprzedaży powinno być oczywiście zakazane.

4.4 Ograniczenie dotyczące stosowanych składników w celu wyeliminowania dodawanych celowo środków smakowych i aromatyzujących (art. 6) oraz wizualny aspekt opakowań mają szczególne znaczenie. Jedno z obiektywnych kryteriów, jakim jest zmniejszenie atrakcyjności wyrobów tytoniowych, jest szczególnie trafne w przypadku niektórych grup wiekowych lub danej płci, zwłaszcza młodych kobiet i dziewcząt, które stanowią obecnie jeden z najszybciej rosnących segmentów rynku w UE, a przez to znajdują się pod najsilniejszą presją reklamy mającej je skłonić do rozpoczęcia palenia.

4.5 Dlatego też EKES całkowicie zgadza się z propozycją Komisji, by zakazać nowych produktów, tzw. papierosów smakowych o smaku gumy do żucia, pinacolady, czy mojito, które mogą być adresowane przede wszystkim do młodych konsumentów, a w szczególności kobiet. „Cienkie” opakowania wprowadza się także głównie z myślą o młodych kobietach, starając się powiązać kształt ciała, wagę i atrakcyjny wygląd z nałogiem, który ostatecznie doprowadzi do przedwczesnej śmierci połowy z nich. Uwzględniając fakt, że długofalowe nieuniknione zagrożenia związane z paleniem tytoniu wynikającym z uzależnienia od nikotyny są obecnie rozumiane i niekwestionowane przez wszystkie zainteresowane strony, EKES uważa, że jest rzeczą niewyobrażalną, aby opisane strategie marketingowe mogły zostać opracowane, a co więcej zastosowane przez odpowiedzialnych producentów.

4.6 EKES wzywa Komisję do przedstawienia jasnej definicji i odpowiednich ram prawnych dla „produktów o ograniczonym ryzyku”, dla których istnieją niezaprzeczalne dowody naukowe potwierdzające, że stanowią one mniejsze ryzyko w stosunku do zwykłych papierosów. Konceptcja ograniczonego ryzyka ma zastosowanie do produktów, które mogą zastępować tradycyjne papierosy, lecz które przedstawiają znacznie mniejsze ryzyko dla zdrowia, nie zaś do produktów pomagających rzucić palenie. Produkty zawierające tytoń o zmniejszonej zawartości nikotyny lub jeszcze lepiej, zawierające nikotynę, ale nie tytoń („papierosy elektroniczne”), i objęte zakresem dyrektywy, powinny być wyraźnie zdefiniowane i uregulowane, co pozwoli na informowanie konsumentów o związanych z nimi długofalowych zagrożeniach lub korzyściach w porównaniu z konwencjonalnymi wyrobami tytoniowymi.

⁽¹⁴⁾ Carin Hakansta, Międzynarodowe Biuro Pracy, dokument roboczy Workplace smoking: A Review of National and Local Practical and Regulatory Measures, marzec 2004 r., s. 6, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_108424.pdf.

⁽¹⁵⁾ Dz.U. C 115 z 9.5.2008, s. 172.

⁽¹⁶⁾ Dokument roboczy służb Komisji Impact assessment accompanying the document – Proposal for a directive of the European Parliament and the Council on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning the manufacture, presentation and sale of tobacco and related products, http://ec.europa.eu/health/tobacco/docs/com_2012_788_ia_en.pdf, s. 116.

4.7 Jednocześnie we wniosku uwzględniono środki mające na celu ograniczenie nielegalnego handlu tytoniem. Na przykład w art. 14 wniosku Komisja ustanowiła system śledzenia ruchu i pochodzenia, a także różne dodatkowe środki bezpieczeństwa, tak by w Unii Europejskiej sprzedawano wyłącznie wyroby zgodne z postanowieniami dyrektywy. Będzie to stanowić obciążenie finansowe i administracyjne, któremu małym i średnim przedsiębiorstwom będzie trudno podołać (w przeciwieństwie do 4–5 wielkich międzynarodowych koncernów, które zdominowały światowy handel tytoniem i produktami zawierającymi nikotynę), i który nałoży również większe obciążenia administracyjne na państwa członkowskie prowadzące kontrole. Można mieć nadzieję, że system ten przyczyni się do ograniczenia przemytu i nielegalnego handlu. W tym kontekście EKES uważa, że postanowienia art. 14 wniosku powinny być dokładnie takie same, jak klauzule dotyczące monitorowania i identyfikacji w protokole w sprawie nielegalnego handlu, który został przyjęty pod koniec zeszłego roku przez konferencję stron WHO (17).

4.8 W odniesieniu do cygar, cygaretek i tytoniu fajkowego wniosek przewiduje automatyczną możliwość eliminacji pewnych zwolnień ustanowionych w tekście w przypadku istotnej zmiany okoliczności, związanej ze wzrostem sprzedaży o przynajmniej 10 % w co najmniej 10 państwach członkowskich lub ze wzrostem liczby palących poniżej 25 roku życia o 5 %. Rynek tych produktów w 10 z 27 obecnych państw członkowskich jest jednak niezwykle mały, a 10-procentowa zmiana mogłaby wystąpić bardzo łatwo, nie wywierając istotnego wpływu na zatrudnienie lub przychody z podatków.

4.9 EKES zauważa, że w art. 290 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej przewidziano przekazanie uprawnień za pośrednictwem aktów delegowanych spełniających szereg wymogów. Przyjęcie aktu delegowanego jest możliwe wyłącznie w odniesieniu do innych niż istotne elementów aktu ustawodawczego.

Wynik głosowania:

Za: 89
Przeciw: 162
Wstrzymało się: 17

Nowy punkt 1.4

Nowy tekst

Podkreślając znaczenie dobrego stanu zdrowia społeczeństwa i wielorakich korzyści z tym związanych, EKES proponuje państwom członkowskim, by zachęcały do poszerzania środowisk wolnych od dymu tytoniowego, w których obywatele mogliby uzyskać wsparcie zarówno moralne, jak i medyczne, przeznaczonych w szczególności dla młodzieży, instytucji edukacyjnych, przedsiębiorstw itd. Ponadto niezbędna byłaby pomoc w opracowaniu i utrzymaniu różnych metod wsparcia i różnych sieci współpracy, z położeniem nacisku na aspekty innowacyjne i edukacyjne.

Wynik głosowania:

Za: 69
Przeciw: 157
Wstrzymało się: 29

Punkt 1.5

Zmienić

Ryzyko znaczącej utraty dochodów podatkowych wynika nie tylko z rozwoju nielegalnego handlu, lecz również ze spadku sprzedaży i cen. Obecnie w Unii Europejskiej od wyrobów tytoniowych pobiera się podatek w wysokości prawie 100 mld euro. Nałożenie podatków na tytoń jest najbardziej skutecznym i oszczędnym środkiem zmniejszenia spożycia tytoniu, zwłaszcza przez ludzi młodych i grupy obywateli o niskich dochodach (18). Zgodnie z badaniami cena wyrobów tytoniowych jest trzecią najczęstszą przyczyną zaprzestania palenia podawaną przez palaczy (19). Trzeba również zwrócić uwagę, że zaoszczędzone środki, wcześniej przeznaczane na zakup wyrobów tytoniowych, zostaną wydane na zakup innych dóbr, za które również uiszcza się podatki.

Wynik głosowania:

Za: 69
Przeciw: 157
Wstrzymało się: 29

(17) [http://apps.who.int/ib/fctc/PDF/cop5/FCTC_COP5\(1\)-en.pdf](http://apps.who.int/ib/fctc/PDF/cop5/FCTC_COP5(1)-en.pdf).

(18) Stefan Callan, Smoke Free Partnership, Tabakas nodokli un nelikumīga tirdzniecība, Making Tobacco Tax Trendy Toolkit, 2012, s. 5., http://www.smokefreepartnership.eu/sites/sfp.ttp.eu/files/LV%20-%20Tax%20Toolkit_4.pdf.

(19) Komisja Europejska, Attitudes of Europeans Towards Tobacco [Postawy Europejczyków wobec palenia tytoniu], http://ec.europa.eu/health/tobacco/docs/eurobaro_attitudes_towards_tobacco_2012_en.pdf, s. 84.

Punkt 1.8

Zmienić

~~Oprócz przyznania Naruszenie suwerennych kompetencji państw członkowskich w związku z przyznaniem Komisji szerokich uprawnień do dalszego rozwinięcia istotnych aspektów dyrektywy poprzez akty delegowane, należy zagwarantować, iż decyzje podejmowane będą w sposób przejrzysty oraz zgodnie z interesem państw członkowskich prowadzi do pogwałcenia zasady pomocniczości. EKES podkreśla, że działania o wiążącym charakterze muszą być zgodne z nie może zaakceptować, by akty delegowane wykraczały poza treść art. 290 TFUE. Ponadto, osiem parlamentów krajowych (dysponujących 14 głosami) odrzuciło (w ramach kontroli przestrzegania zasady pomocniczości) propozycję Komisji ze względu na naruszenie zasady pomocniczości⁽²⁰⁾.~~

Wynik głosowania:

Za: 69
Przeciw: 157
Wstrzymało się: 29

Punkt 1.9

Zmienić

~~EKES popiera koncepcję ograniczenia ryzyka i w związku z tym wzywa Komisję do przedstawienia jasnej definicji oraz odpowiednich ram prawnych dla „produktów o ograniczonym ryzyku”, dla których istnieją niepodważalne dowody naukowe na to, że stanowią one mniejsze ryzyko w porównaniu ze zwykłymi papierosami. W szczególności chodzi tu o produkty, które zawierają tytoń (a nie nikotynę chemiczną) i dlatego są objęte zakresem dyrektywy.~~

Wynik głosowania:

Za: 69
Przeciw: 157
Wstrzymało się: 29

Punkt 3.1

Zmienić

[...]

~~Z tych sześciu obszarów trzy miałyby ~~obrzymi~~ wpływ na zatrudnienie i dochody podatkowe państw członkowskich UE. W wypadku etykietowania, opakowań i składników we wniosku wprowadza się wymóg poszerzonych, jeszcze lepiej widocznych ostrzeżeń zdrowotnych, ~~nieproporcjonalnych do tych, które stosuje się obecnie~~, co ogranicza format, smak i skład wyrobów tytoniowych. Zatem, na przykład, wszystkie paczki papierosów będą musiały zawierać ostrzeżenia zdrowotne zarówno w formie tekstu, jak i wizerunków pokrywających 75 % powierzchni opakowania. Do tego dochodzą informacje zamieszczone na bokach opakowania (50 % po każdej stronie), obowiązkowa w niektórych państwach członkowskich banderola, komunikat o zakazie sprzedaży nieletnim, a także miejsce zarezerwowane na nowe środki gwarantujące śledzenie ruchu i identyfikowalność wyrobów tytoniowych. ~~Oznacza to w rzeczywistości bardzo duże ograniczenie powierzchni na pokazanie zarejestrowanych zgodnie z prawem znaków towarowych. Jednocześnie paczki będą miały minimalną długość i szerokość, w związku z czym niektóre modele paczek znikną. Tak będzie na przykład w wypadku modelu skrzynkowego, bardzo popularnego w niektórych krajach takich jak Grecja. Zniknie również najpopularniejszy model paczek stosowany w Portugalii. Ponadto taka zmiana opakowania, która nie opiera się na dowodach naukowych, może narazić miejsca pracy w sektorze opakowań, który ma duże znaczenie w wielu krajach europejskich, na przykład w Niemczech, Polsce, Francji, Wielkiej Brytanii czy Austrii. Warto zauważyć, że wymogi minimalne dotyczące wysokości i szerokości wyrobów tytoniowych nie zostały uwzględnione w konsultacji publicznej ani w ocenie skutków. Zakazuje się ponadto sprzedaży papierosów o charakterystycznym aromacie i przedstawia się nową definicję „cygaretek”, która jest sprzeczna z przepisami podatkowymi UE obowiązującymi od nieco ponad roku⁽²¹⁾. Nowa szata graficzna paczek oraz wymogi dotyczące minimalnej długości i szerokości przyniosą pozytywny skutek, zwłaszcza gdy chodzi o grupy ryzyka, czyli o dzieci i młodzież. Badania wykazały w sposób dobitny, że opakowanie jest instrumentem marketingowym mającym zapewnić sprzedaż. Obecnie opakowania wyrobów tytoniowych są często opracowywane w sposób strategiczny, aby przyciągnąć konkretnych odbiorców. Jak pokazują analizy, np. na Łotwie kobiety uważają, że wybór produktu w jasnym opakowaniu oznacza, że zawiera on mniej substancji smolistych, a zatem jest mniej szkodliwy dla zdrowia. Zdaniem dzieci kolorowe opakowanie oznacza, iż produkt~~~~

⁽²⁰⁾ http://www.ipex.eu/IPEXL_WEB/dossier/dossier.do?code=COD&year=2012&number=03665&appLng=PL.

⁽²¹⁾ Dyrektywa 2011/64/UE Rady z 21 czerwca 2011 r. w sprawie struktury oraz stawek akcyzy stosowanych do wyrobów tytoniowych. Dz.U. L 176 z 5.7.2011, ss. 24–36.

w ogóle nie jest szkodliwy dla zdrowia ⁽²²⁾. Wynika stąd, że ujednolicona forma opakowania, najlepiej o prostym wyglądzie, nie będzie wprowadzać konsumentów w błąd, jeśli chodzi o rzeczywiste oddziaływanie produktu, a wręcz przeciwnie, gdyż jak wykazują badania, prosty wygląd paczki sprawia wrażenie produktu „nudnego, o przykrym zapachu, odrażającego, niemodnego itp” ⁽²³⁾.

Wynik głosowania:

Za: 69
Przeciw: 157
Wstrzymało się: 29

Punkt 3.2

Zmienić

W konsekwencji tych zmian, a także ustalenia, że wszystkie paczki papierosów mają mieć ten sam format i smak, cena będzie jedynym kryterium wyróżniającym marki, co spowoduje zubożenie łańcucha wartości całego sektora. Ze względu na to, że Ponieważ pozostanie ona jedynym kryterium konkurencyjności, nastąpi spadek cen, państwa członkowskie będą zaś mogły podnieść akcyzę i tym samym zwiększyć swoje dochody co doprowadzi z jednej strony do obniżenia dochodów podmiotów tego sektora i dochodów podatkowych państw, a z drugiej strony do likwidacji miejsc pracy w tym sektorze.

Wynik głosowania:

Za: 69
Przeciw: 157
Wstrzymało się: 29

Dodać nowy punkt 3.3

Pomimo, że opakowania wyrobów tytoniowych powinny zostać ujednolicone w taki sposób, aby różnice pomiędzy cechami charakterystycznymi poszczególnych producentów zostały zmniejszone, na opakowaniu w przewidzianym na to miejscu będzie widnieć jednakowej wielkości, koloru i czcionki nazwa producenta i nazwa produktu. Z tego względu kryterium jakości produktu pozostaje aktualne, gdyż konsument również w przyszłości będzie informowany o tym, kto jest producentem zakupionego przezeń produktu.

Punkt 3.3

Zmienić

Ta jedyna możliwość wyróżnienia produktów pod względem cen doprowadzi na przykład do tego, że wysokiej jakości tytoń uprawiany w Unii Europejskiej przestanie być atrakcyjny dla przedsiębiorstw prowadzących fabryki na terenie UE, gdyż jakość nie będzie już kryterium zakupu liści tytoniu, co wbrew stwierdzeniom Komisji w ocenie skutków będzie wiązało się z poważnym ryzykiem dla miejsc pracy uzależnionych od tych upraw. Obecnie w Unii Europejskiej zbiera się co roku 250 000 ton liści tytoniu. Włochy są największym producentem (89 000 ton), a zaraz po nich Bułgaria (41 056 ton), Hiszpania (38 400) i Grecja (24 240). To ogniwo łańcucha daje zatrudnienie 400 tys. osób, przy czym pod tym względem przoduje Bułgaria, gdyż 110 tys. osób zajmuje się w niej uprawą tytoniu, a zaraz po niej – Polska (75 100) i Włochy (59 300) ⁽²⁴⁾.

Wynik głosowania:

Za: 69
Przeciw: 157
Wstrzymało się: 29

⁽²²⁾ <http://www.cancercampaigns.org.uk/ourcampaigns/theanswersplain/moreinformation/>.

⁽²³⁾ The Packaging of Tobacco Products, marzec 2012 r., The Centre for Tobacco Control Research Core funded by Cancer Research UK, http://www.cancerresearchuk.org/prod_consump/groups/cr_common/@nre/@new/@pre/documents/generalcontent/cr_086687.pdf, s. 40.

⁽²⁴⁾ Zob. przypis 11.

Punkt 3.7

Zmienić

Ponadto wniosek dotyczący dyrektywy obejmuje szesnaście aktów delegowanych, które uprawniają Komisję Europejską do regulowania konkretnych istotnych aspektów dyrektywy i podejmowania w ich sprawie decyzji, zgodnie z co wyraźnie wykluczone w art. 290 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej ⁽²⁵⁾. W ten sposób Radzie, Parlamentowi Europejskiemu i parlamentom krajowym nie pozostawia się prawie w ogóle marginesu działania w zakresie regulowania kluczowych aspektów dyrektywy.

Wynik głosowania:

Za: 69

Przeciw: 157

Wstrzymało się: 29

Dodać nowy punkt 4.1.1

W krajach, które w ostatnich latach przeszły kryzys gospodarczy, na przykład na Łotwie, koszty zdrowotne i gospodarcze spożycia tytoniu są zaskakująco wysokie: zgoni 25 % mężczyzn i 4 % kobiet wynikają z tego nałogu, a także 12 % chorób powiązanych jest z jego konsekwencjami. Koszty ich leczenia wyniosły w przybliżeniu 29 mln euro, czyli 3,27 % całkowitego budżetu na opiekę zdrowotną. Straty produkcyjne w związku z absencją wynikającą z dolegliwości spowodowanych paleniem tytoniu wynoszą 29,5 %, co na Łotwie przynosi szkody w wysokości 12 mln euro. Ponadto skutkiem przedwczesnych zgonów wynikających z palenia tytoniu są wysokie wydatki wynoszące około 2,5 mld euro, czyli 9,38 % PKB ⁽²⁶⁾.

Wynik głosowania:

Za: 69

Przeciw: 157

Wstrzymało się: 29

Punkt 4.2

Zmienić

To nieproporcjonalne zwiększenie ostrzeżeń zdrowotnych doprowadzi ponadto Te ostrzeżenia zdrowotne doprowadzą do:

- jednostrojnemu odebraniu ochrony należnych praw własności intelektualnej i przemysłowej producentów, którzy nie będą mogli używać swych zarejestrowanych znaków towarowych; według Trybunału Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej stwierdził, że wspomniane prawa mogą zostać ograniczone, gdyż nie mają charakteru bezwzględnie ⁽²⁷⁾ producenti mają prawo do korzystania ze swego zarejestrowanego znaku towarowego i do nadawania swym produktom indywidualnego charakteru;
- nowego ograniczenia konkurencji w sektorze, w którym i tak jest już mało możliwości wyróżnienia produktów;
- naruszenia podstawowych praw handlowych związanych nieodłącznie z jakąkolwiek legalną działalnością handlową uznania, że zdrowie publiczne i związane z tym korzyści stanowią wartość nadrzędną, która ma pierwszeństwo przed handlem produktami tytoniowymi;
- zahamowania wprowadzania na rynek nowych produktów, które mają szczególnie szkodliwy wpływ na stan zdrowia społeczeństwa i w konsekwencji na wzrost gospodarczy zaprzestania badań i starań na rzecz poprawy jakości oferowanych produktów. Arbitralnie ogranicza się wwóz nowych produktów nowej generacji, bez możliwości ustanowienia jasnych ram regulacyjnych służących analizie ograniczenia ryzyka, jakie mogą stwarzać te produkty dla ludności, co może również hamować tworzenie bogactwa i miejsc pracy związanych z innowacjami i badaniami w zakresie tych produktów. Ponadto nowe produkty o potencjalnie mniejszym ryzyku nie powinny być poddawane tym samym restrykcjom, które nakłada się na produkty tradycyjne.

⁽²⁵⁾ Dz.U. C 115 z 9.5.2008, s. 172.

⁽²⁶⁾ http://ec.europa.eu/health/tobacco/docs/tobacco_liability_final_en.pdf

⁽²⁷⁾ Wyrok ETS z 17 października 1990 r. w sprawie C-10/89.

Wynik głosowania:

Za: 69
Przeciw: 157
Wstrzymało się: 29

Punkt 4.3

Zmienić

Ograniczenie To samo dotyczy ograniczenia składników w celu wyeliminowania smaków lub aromatów charakterystycznych (art. 6) oraz wizualny aspekt opakowań mają duże znaczenie. Obiektywne kryterium, jakim jest zmniejszenie atrakcyjności wyrobów tytoniowych, jest szczególnie trafne w wypadku niektórych grup wiekowych lub danej płci, co nie opiera się na dowodach naukowych, takich jak ograniczenie toksyczności lub właściwości uzależniającej tychże składników, lecz na tak subiektywnym kryterium, jak zmniejszenie atrakcyjności tytoniu, i na subiektywnych stereotypach związanych z rodzajem tytoniu, jaki pali dana grupa wiekowa lub płeć. Równie subiektywny jest arbitralny zakaz — bez przytoczenia jakichkolwiek argumentów — niektórych formatów, takich jak cienkie papierosy typu „slim”, (coś czego nie uwzględniono w konsultacji publicznej ani ocenie skutków), papierosy krótkie, cała kategoria papierosów mentolowych, ustalenie minimalnego ciężaru opakowania do samodzielnego skręcania papierosów, standaryzacja formatu puszek zawierających tytoń do samodzielnego skręcania papierosów czy też wynalezienie nowej kategorii „cygaretek” niezgodnie z dyrektywą 2011/64/UE⁽²⁸⁾ obowiązującą od 1 stycznia 2011 r. Zakaz papierosów typu „slim” i papierosów mentolowych, które są bardzo popularne w niektórych krajach europejskich, doprowadziłby do tego, że konsumenci nie mieliby do nich dostępu i musieliby skorzystać z rynku papierosów pochodzących z przemytu, by je nabyć. Są to ponadto wyroby tytoniowe spożywane przede wszystkim przez dorosłych palaczy, w związku z czym w tym przypadku nie można zastosować argumentu, że chodzi o uniemożliwienie dostępu nieletnich do tytoniu. W konkretnym przypadku mentolu warto przypomnieć, że ten rodzaj tytoniu jest konsumowany głównie przez osoby dorosłe, a ponadto nie został zakazany przez kraje takie jak Stany Zjednoczone i Kanada, które posiadają rozwinięte prawo antytytoniowe zawierające bardzo konkretne przepisy zakazujące niektórych składników. Dlatego też EKES proponuje, by zakaz stosowania mentolu został usunięty z wniosku dotyczącego dyrektywy.

Wynik głosowania:

Za: 69
Przeciw: 157
Wstrzymało się: 29

Punkt 4.3.1

Zmienić

Podsumowując, Komitet całkowicie zgadza się z propozycją Komisji, by zakazać nowych produktów na rynku o smaku gumy do żucia, pinacolady, mojito itp., zwanych papierosami smakowymi, które mogą być adresowane przede wszystkim do młodych konsumentów.

Wynik głosowania:

Za: 69
Przeciw: 157
Wstrzymało się: 29

Punkt 4.3.2

Zmienić

Nadmienne ograniczenie Ograniczenie składników doprowadziłoby do ujednoczenia smaku, a co za tym idzie, uniemożliwiłoby odróżnienie się od konkurentów, czego skutkiem będzie spadek inwestycji i liczby nowych wyrobów. Będzie to szkodliwe dla konsumentów, których wybór zostanie ograniczony, co stanowiłoby dla rzeczywistych i potencjalnych konsumentów wyrobów tytoniowych dodatkową zachętę do zdobycia informacji na temat spożywanego wyrobu lub do jego unikania i w ten sposób przyczyniłoby się do poprawy ich stanu zdrowia, wydajności i wszystkich innych czynników wywierających zasadniczy wpływ na jakość życia.

Wynik głosowania:

Za: 69
Przeciw: 157
Wstrzymało się: 29

⁽²⁸⁾ Dyrektywa 2011/64/UE Rady, z 21 czerwca 2011 r. w sprawie struktury oraz stawek akcyzy stosowanych do wyrobów tytoniowych, DZ.U. L 176 z 5.7.2011, ss. 24–36.

Punkt 4.5

Zmienić

Jednocześnie Komisja Europejska uwzględniła w swym wniosku dotyczącym dyrektywy środki mające na celu ograniczenie nielegalnego handlu tytoniem. Na przykład w art. 14 wniosku ustanowiła system śledzenia ruchu i pochodzenia, a także różne dodatkowe środki bezpieczeństwa, tak by w Unii Europejskiej sprzedawano wyłącznie wyroby spełniające wymogi dyrektywy. Będzie to stanowić nieproporcjonalne obciążenie finansowe i administracyjne, któremu wiele małych i średnich przedsiębiorstw nie będzie w stanie poddać, i nie tylko nie ograniczy to nielegalnego handlu, lecz nałoży również większe obciążenia administracyjne na państwa członkowskie prowadzące kontrolę. Ponadto system ten nie przyczyni się do powstrzymania przemytu i nielegalnego handlu, którym sprzyjać będą pozostałe środki przedstawione we wniosku dotyczącym dyrektywy. W tym kontekście EKES uważa, że postanowienia art. 14 wniosku dotyczącego dyrektywy powinny być dokładnie takie same, jak klauzule dotyczące monitorowania i identyfikacji w protokole w sprawie nielegalnego handlu, który został zawarty pod koniec zeszłego roku przez konferencję stron WHO ⁽²⁹⁾.

Wynik głosowania:

Za: 69
Przeciw: 157
Wstrzymało się: 29

Punkt 4.6

Zmienić

Ponadto dyrektywa umożliwi Komisji Europejskiej regulację i zmianę – za pomocą szeregu aktów delegowanych – zasadniczych aspektów takich jak, na przykład, poziomy dodatków, a także brzmienie, umiejscowienie i wielkość ostrzeżeń zdrowotnych. Nie zostawia się państwom członkowskim prawie żadnego marginesu działania w odniesieniu do regulacji dyrektywy, co jest równoznaczne z ekstremalnie wysokim poziomem interwencjonizmu, który jest rzadko stosowany w Unii Europejskiej i który narusza zasady pomocniczości i proporcjonalności, jak twierdzą parlamenty krajowe ośmiu państw członkowskich ⁽³⁰⁾ (Włoch, Republiki Czeskiej, Grecji, Bułgarii, Danii, Portugalii, Rumunii i Szwecji). W wypadku Włoch parlament krajowy nie tylko zasignalizował, że wniosek jest niezgodny z tymi zasadami, lecz podkreślił również, że niektóre z modeli papierosów objętych zakazem, takie jak cienkie papierosy typu „slim” lub papierosy zawierające niewiele substancji smolistych, mogą być przydatne w polityce mającej na celu zmniejszenie lub zaprzestanie spożycia tytoniu ⁽³¹⁾.

Wynik głosowania:

Za: 69
Przeciw: 157
Wstrzymało się: 29

⁽²⁹⁾ [http://apps.who.int/gb/ctc/PDF/cop5/FTC_COP5\(1\)-en.pdf](http://apps.who.int/gb/ctc/PDF/cop5/FTC_COP5(1)-en.pdf).

⁽³⁰⁾ http://www.ipex.eu/IPEXL_WEB/dossier/dossier.do?code=COD&year=2012&number=0366&appLang=EN.

⁽³¹⁾ Opinia Komisji Spraw Społecznych parlamentu włoskiego w sprawie dokumentu Komisji Europejskiej COM(2012) 788 final.